

Spis treści

Przedmowa do wydania niemieckiego	5
Przedmowa do wydania angielskiego	19

CZĘŚĆ PIERWSZA

Pojęcie melancholii i jego historyczny rozwój

ROZDZIAŁ PIERWSZY

Melancholia w medyczno-przyrodniczej literaturze antyku	25
I. Teoria „quattuor humores”	25
II. Rewolucja wyobrażenia melancholii w szkole perypatetyckiej: <i>Zagadnienie przyrodnicze XXX, 1</i>	36
III. Ewolucja pojęcia melancholii po perypatetykach	62
1. Melancholia jako choroba	63
a) Stoicy	63
b) Asklepiades, Archigenes i Soran	64
c) Rufus z Efezu	68
2. Melancholia w systemie czterech temperamentów	74

ROZDZIAŁ DRUGI

Melancholia w medycynie, naukach przyrodniczych i filozofii średniowiecza	87
I. Recepcja arystotelejskiego pojęcia melancholii w średniowieczu	89
II. Melancholia jako choroba	97
1. Melancholia w teologii i etyce	97
2. Melancholia w medycynie scholastycznej	103
a) Medycyna wczesnoarabska i jej recepcja na Zachodzie: Constantinus Africanus	103
b) Próby systematyzacji w oparciu o teorię humoralną: Awicenna i jego koncepcja czterech form	108
c) Próby systematyzacji w oparciu o teorie psychologiczne: Awerroes i medycyna scholastyczna	111

III. Melancholia w systemie czterech temperamentów	119
1. Recepja Galena, zwłaszcza u Arabów i Constantinusa Africanusa	119
2. Renesans humoralnej teorii charakterów w zachodniej filozofii przyrody w pierwszej połowie XII wieku	122
3. Popularnonaukowa teoria temperamentów w późnym średniowieczu i jej oddziaływanie	132

CZĘŚĆ DRUGA

Saturn, patron melancholii

ROZDZIAŁ PIERWSZY

Saturn w literaturze	149
I. Wyobrażenie Saturna w astrologii arabskiej	149
II. Saturn w literaturze antyku	157
1. Kronos-Saturn jako postać mityczna	157
2. Kronos-Saturn jako planeta	158
a) Kronos-Saturn w astrofizyce antycznej	159
b) Kronos-Saturn w astrologii antycznej	162
c) Kronos-Saturn w neoplatonizmie	174
III. Saturn w literaturze średniowiecza	183
1. Saturn w polemikach Ojców Kościoła	183
2. Saturn w myśli dojrzałego średniowiecza	189
a) Saturn w teologii moralnej	189
b) Saturn w średniowiecznej mitografii	194
c) Saturn w średniowiecznej astrologii: włączenie elementów astrologicznych do scholastycznej filozofii przyrody	201

ROZDZIAŁ DRUGI

Saturn w tradycji ikonograficznej	219
I. Antyczne wyobrażenie Saturna i jego recepcja w sztuce średniowiecznej	221
II. Ilustracje tekstów i wpływ Orientu	227
III. Saturn w przedstawieniach dzieci Saturna	231
IV. Saturn na ilustracjach mitograficznych z końca średniowiecza	235
V. Saturn humanistów	237

CZĘŚĆ TRZECIA

„Melancholia poetycka” i „melancholia generosa”

ROZDZIAŁ PIERWSZY

„Melancholia poetycka” w poezji nowożytnej	245
I. Melancholia jako stan ducha w poezji schyłku średniowiecza	245
II. Pani Melancholia	251
III. Melancholia jako spotęgowane doświadczenie własnego „ja”	259

ROZDZIAŁ DRUGI

„Melancholia generosa”. Gloryfikacja melancholii i Saturna w neoplatonizmie florenckim i narodziny nowożytnego pojęcia geniuszu	271
I. Intelktualne uwarunkowania nowej teorii	271
II. Marsilio Ficino	283

CZĘŚĆ CZWARTA

Dürer

ROZDZIAŁ PIERWSZY

Pojęcie melancholii u Konrada Celtesa. Tytułowy drzeworyt Dürera do <i>Quattuor libri amorum</i> Celtesa. Teoria temperamentów w pismach Dürera	303
---	-----

ROZDZIAŁ DRUGI

Miedzioryt <i>Melencolia I</i>	311
I. Historyczny rodowód <i>Melencolia I</i>	311
1. Motywy tradycyjne	311
a) Sakiewka i klucz	311
b) Motyw podpartej głowy	313
c) Zaciśnięta pięść i czarna twarz	315
2. Tradycje ikonograficzne w ogólnej koncepcji miedziorytu	316
a) Objawy choroby	316
b) Cztery temperamenty w cyklach ikonograficznych	317
c) Sztuki wyzwolone w ikonografii	331
II. Nowy sens <i>Melencolia I</i>	343
1. Nowy sens ekspresyjny	343
2. Nowa treść pojęcia melancholii	346
a) Symbole Saturna i melancholii	346
b) Symbole geometrii	351
c. Symbole Saturna i melancholii w połączeniu z symbolami geometrii: związek mitologiczno-astrologiczny oraz epistemologiczno-psychologiczny	355
d) Sztuka i wprawa	362
3. Sens dokumentacyjny <i>Melencolia I</i>	367
4. Czterej Apostołowie	388

ROZDZIAŁ TRZECI

Spadkobiercy Dürera	397
I. Przedstawienia melancholii jako pojedynczej postaci kobiecej w manierze Dürera	401
II. Typowe przedstawienia melancholii w późnośredniowiecznych kalendarzach	419
III. Melancholia w przedstawieniach Saturna i dzieci Saturna	423

SPIS TREŚCI

ANEKS

I. Wielościan z <i>Melencolia I</i>	429
II. Znaczenie Ryciny B 70	433
III. Melancholie Lukasa Cranacha	437
 Spis skrótów	443
Wybrana bibliografia	445
Spis ilustracji	454
Spis rękopisów	459
Indeks nazwisk	463